

Διδακτορικές διατριβές στο χώρο της παιδικής/εφηβικής λογοτεχνίας. Μια πρώτη αποτίμηση

ΘΕΟΔΩΡΑ ΤΣΙΒΟΥΛΗ
ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Περίληψη

Η μελέτη της παιδικής λογοτεχνίας γνωρίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη στις μέρες μας. Συγκεκριμένα, εντατικοποιείται από το 1970 και έπειτα, δικαιώνεται το 1984, με την εισαγωγή της παιδικής λογοτεχνίας ως αυτόνομο μάθημα στα παιδαγωγικά τμήματα της χώρας και συνεχίζει μέχρι σήμερα τη δυναμική της πορεία, μέσω των διδακτορικών διατριβών και των συνεχών ερευνών που πραγματοποιούνται σε αυτά συστηματικά.

Μέσω της παρούσας έρευνας επιχειρείται να πραγματοποιηθεί μία πρώτη αποτίμηση των διδακτορικών διατριβών που έχουν εκπονηθεί στα ελληνικά παιδαγωγικά τμήματα από το 1990 έως και το 2019 και μελετούν ζητήματα, τα οποία άπτονται της παιδικής/εφηβικής λογοτεχνίας. Πιο συγκεκριμένα, προβάλλονται τα αποτελέσματα της καταγραφής των διδακτορικών διατριβών και αναδύονται ποικίλα δεδομένα, όπως αυτά που αφορούν το φύλο των διδασκόντων, το τμήμα εκπόνησης των διδακτορικών διατριβών, τη θεματολογία τους κ.λπ.

Λέξεις Κλειδιά: παιδική λογοτεχνία, διδακτορικές διατριβές.

Εισαγωγή

Η μελέτη της παιδικής λογοτεχνίας στις μέρες μας γνωρίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη και άνθιση. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται από α) την συνεχή έκδοση βιβλίων που την αφορούν, β) την κυκλοφορία πρακτικών συνεδρίων και σεμιναρίων, που λαμβάνουν χώρα σε διάφορα πανεπιστημιακά τμήματα και έχουν ως επίκεντρο την παιδική λογοτεχνία, και γ) γενικότερα το πλήθος των μελετών και των άρθρων που δημοσιεύονται σε επιστημονικά περιοδικά, τα οποία ασχολούνται κατ' εξοχήν με την μελέτη και έρευνα της παιδικής λογοτεχνίας, όπως οι *"Διαδρομές"*, το ηλεκτρονικό περιοδικό *"Κείμενα"* κ.ά. Οι παραπάνω επιστημονικές μελέτες που αφορούν την παιδική λογοτεχνία, χαρακτηρίζονται τόσο από ποιότητα όσο και από τη διεπιστημονική και πολύπλευρη προσέγγισή της (Κανατσούλη, 2018).

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Αναγνωστόπουλος (2012) πλέον *«η Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία δρέπει δάφνες αναμφισβήτητα σε πολλά επίπεδα, γιατί είναι ώριμη και ικανή να υπηρετήσει αισθητικά, κοινωνικά και παιδαγωγικά το Ελληνόπουλο, να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις των καιρών και να καλλιεργήσει συνειδήσεις, την πίστη στη ζωή, στο Καλό και το Δίκαιο, πανάρχαια ιδανικά του Ελληνικού πολιτισμού»*.

Για να φτάσει η παιδική λογοτεχνία σε αυτό το ανώτατο επίπεδο, όπου βρίσκεται σήμερα, και να αποτελεί ξεχωριστή επιστήμη, σημαίνει ότι κάποιιοι δούλεψαν σκληρά τα προηγούμενα χρόνια, συμβάλλοντας και προωθώντας την ανάπτυξη και εξέλιξή της.

Αυτοί είναι κατά κύριο λόγο οι συγγραφείς της γενιάς του '70, του '80 και του '90 αλλά και διάφοροι φορείς, όπως η "Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά" (Γ.Λ.Σ), ο "Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου" (Κ.Ε.Π.Β.), το "Εθνικό Κέντρο Βιβλίο" (Ε.ΚΕ.ΒΙ.), οι εκδοτικοί οίκοι και τα θεωρητικά περιοδικά, όπως οι "Διαδρομές" και η "Επιθεώρηση της Παιδικής Λογοτεχνίας" (Αναγνωστόπουλος, 2008).

Αναμφισβήτητα, η "έρευνα" αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι μίας αυτόνομης επιστήμης, όπως η παιδική λογοτεχνία, καθώς τη βοηθάει να διαμορφωθεί, να καλύψει τις θεωρητικές της ανάγκες και κατ' επέκταση να σταθεί ως ελεύθερη και ανεξάρτητη από τις άλλες. Οι πρώτες έρευνες, μελέτες και εργασίες γύρω από το παιδικό λογοτεχνικό βιβλίο εντοπίζονται αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το έναυσμα δόθηκε από παιδαγωγούς, οι οποίοι έχοντας μία ερευνητική ανησυχία, ξεκίνησαν μια μελέτη-έρευνα που αφορούσε σε όλους τους τομείς της παιδικής λογοτεχνίας και διευρύνονταν μέσα από τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων και των συμπερασμάτων τους σε περιοδικά παιδαγωγικού περιεχομένου της εποχής (Αναγνωστόπουλος, 1987).

Ωστόσο, η πιο συστηματική και εντατική έρευνα της παιδικής λογοτεχνίας από μέρους των εκπαιδευτικών, των συγγραφέων αλλά και ατόμων που ανήκαν σε άλλους κλάδους, εκτός της εκπαίδευσης, σημειώνεται από το 1970 και έπειτα. Αυτό δεν οφείλεται μόνο στην αύξηση των άρθρων, των ερευνών και των μελετών που πραγματοποιούνται και δημοσιεύονται αλλά κυρίως στα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα γύρω από την παιδική λογοτεχνία. Τέτοια γεγονότα αποτελούν: α) η προκήρυξη βραβείων από διάφορους φορείς (όπως Ακαδημία Αθηνών, Γ.Λ.Σ. κ.ά.) για τη συγγραφή βιβλίων με θέμα την Ιστορία της Παιδική Λογοτεχνίας, β) η κυκλοφορία περιοδικών που έχουν ως επίκεντρο την παιδική λογοτεχνία και δημοσιεύουν στις σελίδες τους άρθρα, μελετήματα και έρευνες που την αφορούν και γ) οι κριτικές βιβλίων, τα σεμινάρια, τα συνέδρια, οι ομιλίες και οι διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις που οργανώνονται και αφορούν το παιδικό βιβλίο (Αναγνωστόπουλος, 1987· Δελώνης, 1986· Αναγνωστόπουλος, 2008).

Όλη αυτή η προσπάθεια των συγγραφέων και των επιστημόνων των προηγούμενων ετών, αλλά και η σημαντική παρουσία της παιδικής λογοτεχνίας επιβραβεύεται και επισφραγίζεται μέσω ενός πολύ σημαντικού γεγονότος, την εισαγωγή της παιδικής λογοτεχνίας ως ξεχωριστού μαθήματος στην ανώτατη εκπαίδευση (Κατσίκη- Γκίβαλου, 1995) από το 1984 και την εκπόνηση σχετικών διατριβών, μελετών κ.ά. (Αναγνωστόπουλος, 2012). Το γεγονός αυτό την καθιέρωσε ως αυτόνομη επιστήμη και της έδωσε την δυνατότητα να μελετήσει πιο εμπεριστατωμένα τα διάφορα θεωρητικά θέματα που την αφορούν, λογοτεχνικά αλλά και εκπαιδευτικά (Κατσίκη- Γκίβαλου, 1995).

Πιο συγκεκριμένα, μέχρι την δεκαετία του 1980 η εκπαίδευση των νηπιαγωγών και των δασκάλων παρέχονταν σε ανώτερες σχολές διετούς φοίτησης (Σχολές Νηπιαγωγών και Παιδαγωγικές Ακαδημίες). Όμως, από το 1982 η εκπαίδευσή τους αναβαθμίστηκε σε τετράχρονη εκπαίδευση πανεπιστημιακού επιπέδου, με τα Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης και τα Παιδαγωγικά Τμήματα Νηπιαγωγών να ιδρύονται, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 46 παρ. 1 του Ν. 1268/82, και να καθορίζουν τα θέματα που αφορούν την οργάνωση και τη λειτουργία τους μέσω του Προεδρικού Διατάγματος 320/83. Μέσω του συγκεκριμένου διατάγματος καθορίζεται και η

αποστολή τους, η οποία είναι να προάγουν τις παιδαγωγικές επιστήμες, και να εκπαιδεύουν τους μελλοντικούς δασκάλους και νηπιαγωγούς, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην εξύψωση του επιπέδου της Εκπαίδευσης και στην αντιμετώπιση των παιδαγωγικών προβλημάτων (Οικονομίδης, 2008). Έτσι, τα πρώτα Πανεπιστημιακά Παιδαγωγικά Τμήματα ιδρύθηκαν το ακαδημαϊκό έτος 1984- 85, ενώ η οργάνωση και η έναρξη της λειτουργίας τους πραγματοποιήθηκαν αργότερα και σταδιακά.

Όπως προκύπτει από όλα αυτά τα στοιχεία, οι πρώτοι απόφοιτοι και ιδιαίτερα οι διδάκτορες των Πανεπιστημιακών Τμημάτων Δημοτικής και Προσχολικής Εκπαίδευσης ολοκληρώνουν τις διδακτορικές τους διατριβές και ορκίζονται κάπου στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Έτσι, γεννιέται και το ενδιαφέρον της συγκεκριμένης έρευνας να συγκεντρώσει και να εξετάσει τις διδακτορικές διατριβές που εκπονήθηκαν από το 1990 έως και το 2019 και μελετούν θέματα, τα οποία αφορούν την παιδική/εφηβική λογοτεχνία.

Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να κάνει μία πρώτη αποτίμηση των διδακτορικών διατριβών που έχουν εκπονηθεί στα ελληνικά παιδαγωγικά τμήματα από το 1990 έως και το 2019 και μελετούν ζητήματα τα οποία άπτονται της παιδικής/εφηβικής λογοτεχνίας.

Το δείγμα της έρευνας

Δείγμα της παρούσας έρευνας αποτελούν οι διδακτορικές διατριβές που εκπονήθηκαν στα παιδαγωγικά τμήματα δημοτικής και προσχολικής εκπαίδευσης των πανεπιστημίων της χώρας από το 1990 έως και το 2019 και μελετούν ζητήματα που αφορούν την παιδική/εφηβική λογοτεχνία.

Πηγές

Πηγές για τη συγκέντρωση των διδακτορικών τίτλων αποτέλεσαν:

- το ηλεκτρονικό περιοδικό "KEIMENA" (<http://keimena.ece.uth.gr/main/>) και η στήλη του "Παρουσίαση Διατριβών", όπου παρατίθενται τίτλοι και περιλήψεις διδακτορικών διατριβών που έχουν υποστηριχθεί στα ελληνικά παιδαγωγικά τμήματα των πανεπιστημίων και αφορούν την παιδική/εφηβική λογοτεχνία.
- η ιστοσελίδα του Εθνικού Αρχείου Διδακτορικών Διατριβών (ΕΑΔΔ-<https://www.didaktorika.gr>), το οποίο αποτελεί υπηρεσία του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης, καθώς συγκεντρώνει τις διδακτορικές διατριβές που έχουν εκπονηθεί στα ελληνικά πανεπιστήμια από Έλληνες και ξένους διδάκτορες και σε πανεπιστήμια του εξωτερικού από Έλληνες διδάκτορες με την προϋπόθεση ότι έχουν αναγνωρισθεί από το ΔΟΑΤΑΠ (πρώην ΔΙΚΑΤΣΑ).
- οι ιστοσελίδες των Ιδρυματικών Αποθετηρίων (I.A.) των παιδαγωγικών τμημάτων των πανεπιστημίων της χώρας, οι οποίες αποτελούν ψηφιακές

βιβλιοθήκες ανοιχτές σε πρόσβαση, που φιλοξενούν ένα μεγάλο μέρος της πνευματικής παραγωγής των Ιδρυμάτων σε ηλεκτρονική μορφή, συμπεριλαμβανομένων και των διδακτορικών διατριβών.

Μέθοδος

Η μελέτη των τίτλων των διδακτορικών διατριβών, που συγκεντρώθηκαν από τις προαναφερθείσες πηγές, έγινε με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου (content analysis). Η μέθοδος αυτή δίνει τη δυνατότητα κωδικοποίησης και κατηγοριοποίησης των ποιοτικών δεδομένων που συλλέγονται και ταυτόχρονα επιτρέπει στον ερευνητή να εφαρμόσει ποσοτικές-στατιστικές μεθόδους ανάλυσης των δεδομένων αυτών, εφόσον το επιθυμεί (Ιωσηφίδης, 2008).

Διαδικασία ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων

Αρχικά, συγκεντρώθηκαν και καταγράφηκαν σε αρχείο word όλοι οι διδακτορικοί τίτλοι που εντοπίστηκαν και αφορούσαν σε θέματα γύρω από την παιδική/εφηβική λογοτεχνία. Η καταγραφή κάθε διδακτορικού τίτλου είχε την παρακάτω μορφή:

A.A. Επίθετο διδάκτορα, όνομα διδάκτορα. (έτος υποστήριξης της διδακτορικής διατριβής). Τίτλος διδακτορικής διατριβής. Πανεπιστήμιο. Παιδαγωγικό τμήμα.

Στη συνέχεια ταξινομήθηκαν όλες οι καταγραφές με βάση το έτος υποστήριξης τους και έπειτα, οι διδακτορικοί τίτλοι κάθε έτους, τοποθετήθηκαν σε αλφαβητική σειρά ως προς το επώνυμο του/της διδάκτορα. Αμέσως μετά, δημιουργήθηκαν οι πρώτες κατηγορίες, ως προς τις οποίες εξετάστηκαν οι διδακτορικές διατριβές, όπως το φύλο του συγγραφέα, η δεκαετία και το παιδαγωγικό τμήμα, όπου εκπονήθηκε η κάθε μία.

Τέλος, μελετήθηκαν και αναλύθηκαν όλοι οι τίτλοι των διδακτορικών διατριβών και σημειώθηκαν δίπλα από τον καθένα οι πιθανές κατηγορίες στις οποίες θα μπορούσε να ενταχθεί. Όταν συγκεντρώθηκαν και οριστικοποιήθηκαν οι κατηγορίες τοποθετήθηκαν σε αυτές οι αντίστοιχοι τίτλοι των διδακτορικών διατριβών και εφαρμόστηκαν οι κατάλληλες στατιστικές μέθοδοι ανάλυσης.

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι από το 1990 μέχρι και το 2019 έχουν υποστηριχθεί στα παιδαγωγικά τμήματα των πανεπιστημίων της χώρας 163 διδακτορικοί τίτλοι που μελετούν ζητήματα που αφορούν στην παιδική/εφηβική λογοτεχνία. Χωρίζοντάς τους ανά δεκαετίες προκύπτει ότι την δεκαετία 1990- 1999 υποστηρίχθηκαν 18 διδακτορικά που αφορούν την παιδική λογοτεχνία και αντιστοιχούν στο 11% του δείγματος. Τη δεκαετία του 2000- 2009 υποστηρίχθηκαν 60 διδακτορικά, που αναλογούν στο 36,8% του δείγματος, και τέλος την δεκαετία του 2010- 2019 υποστηρίχθηκαν 85 διδακτορικά, που ισοδυναμούν με το 52,2% του δείγματος (Πίνακας 1).

Πίνακας 1: Ποσοστά διδακτορικών διατριβών που υποστηρίχθηκαν ανά δεκαετία

Δεκαετίες	Αριθμός δ.δ.	Ποσοστά %
1990- 1999	18	11 %
2000- 2009	60	36,8%
2010- 2019	85	52,2%
Σύνολο	163	100%

- **Αποτελέσματα με βάση το φύλο του συγγραφέα**

Αναφορικά με το φύλο των συγγραφέων των διδακτορικών διατριβών, παρατηρείται ότι 32 από τους 163 διδακτορικούς τίτλους, δηλαδή το 19,6%, ανήκουν σε άντρα συγγραφέα και 131 από τους 163 διδακτορικούς τίτλους, δηλαδή το 80,4%, σε γυναίκα συγγραφέα (Γράφημα 1).

Γράφημα 1: Ραβδόγραμμα με τα ποσοστά των διδακτορικών διατριβών ως προς το φύλο του συγγραφέα

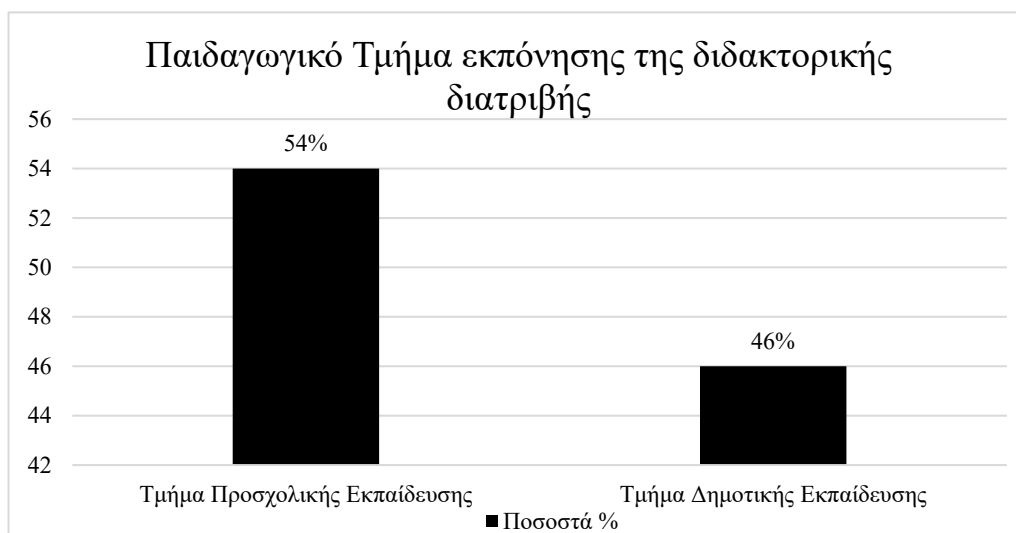

- **Αποτελέσματα με βάση το Παιδαγωγικό Τμήμα όπου εκπονήθηκε η διδακτορική διατριβή**

Περνώντας στα Παιδαγωγικά Τμήματα της χώρας, και πιο συγκεκριμένα στον αριθμό των διδακτορικών διατριβών που έχουν εκπονηθεί σε αυτά και αφορούν σε θέματα της παιδικής/εφηβικής λογοτεχνίας (Γράφημα 2), παρατηρείται ότι στα Τμήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης έχουν υποστηριχθεί συνολικά 88 διδακτορικές διατριβές, που

αντιστοιχούν στο 54% του δείγματος, ενώ στα Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης έχουν πραγματοποιηθεί συνολικά 75 διδακτορικές διατριβές, που αντιστοιχούν στο 46% του δείγματος.

Γράφημα 2: Ραβδόγραμμα με τα ποσοστά των διδακτορικών διατριβών ως προς το Παιδαγωγικό Τμήμα όπου εκπονήθηκαν

• **Διδακτορικές διατριβές που αφορούν το έργο συγγραφέων**

Οι διδακτορικές διατριβές, που αφορούν τη συγγραφική δράση και τα έργα διακεκριμένων συγγραφέων που ασχολήθηκαν με την παιδική/εφηβική λογοτεχνία αριθμούνται στις 54. Χωρίζοντάς τες ανά δεκαετία προκύπτει ότι τη δεκαετία του '90 υποστηρίχθηκαν 9 διδακτορικές διατριβές, ποσοστό που αναλογεί στο 16,7% του δείγματος, τη δεκαετία του 2000 υποστηρίχθηκαν 23 που αντιστοιχούν στο 42,6% του δείγματος, και τέλος τη δεκαετία του 2010, υποστηρίχθηκαν 22 διδακτορικές διατριβές, που ισοδυναμούν με το 40,7% του δείγματος (Πίνακας 2).

Πίνακας 2: Ποσοστά διδακτορικών διατριβών που αφορούν το έργο διακεκριμένων συγγραφέων της παιδικής/εφηβικής λογοτεχνίας

Δεκαετίες	Αριθμός δ.δ.	Ποσοστά %
1990-1999	9	16,7%
2000- 2009	23	42,6%
2010- 2019	22	40,7%
Σύνολο	54	100

- **Αποτελέσματα ως προς τα λογοτεχνικά είδη που μελετώνται μέσω των διδακτορικών διατριβών**

Από την κατηγοριοποίηση και εξέταση των διδακτορικών τίτλων προκύπτει ότι οι διδακτορικές διατριβές που εξετάζουν συγκεκριμένα λογοτεχνικά είδη αριθμούνται στις 90. Συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι 16 διδακτορικές διατριβές (δ.δ.) (το 17,8%) ασχολούνται με το μυθιστόρημα, 14 δ.δ. (το 15,6%) με το παραμύθι, 13 δ.δ. (το 14,5%) με την πεζογραφία, 12 δ.δ. (το 13,4%) με την ποίηση, 11 δ.δ. (το 12,2%) με τα παιδικά περιοδικά, 11 δ.δ. (το 12,2%) με τους μύθους, 3 δ.δ. (το 3,3%) με το μικροαφήγημα, 3 (το 3,3%) με τα νανουρίσματα, 2 δ.δ. (το 2,2%) με τις μικρές ιστορίες, 2 (το 2,2%) με τα κόμικς, 1 δ.δ. (το 1,1%) με το διήγημα, 1 (το 1,1%) με τη γραφιστική αφήγηση και 1 τελευταία (το 1,1%) με τα πολυτροπικά κείμενα (Πίνακας 3).

Πίνακας 3: Ποσοστά διδακτορικών διατριβών ως προς τα λογοτεχνικά είδη που μελετούν

Λογοτεχνικά Είδη	Αριθμός δ.δ.	Ποσοστά %
Μυθιστόρημα	16	17,8%
Παραμύθι	14	15,6%
Πεζογραφία	13	14,5%
Ποίηση	12	13,4%
Περιοδικά	11	12,2%
Μύθος	11	12,2%
Μικροαφήγημα	3	3,3%
Νανουρίσματα	3	3,3%
Μικρές ιστορίες	2	2,2%
Κόμικς	2	2,2%
Διήγημα	1	1,1%
Γραφιστική αφήγηση	1	1,1%
Πολυτροπικά κείμενα	1	1,1%
Σύνολο	90	100

- **Αποτελέσματα ως προς τα θεωρητικά ζητήματα της παιδικής λογοτεχνίας που μελετούν οι διδακτορικές διατριβές**

Οι διδακτορικές διατριβές που μελετούν θεωρητικά ζητήματα της παιδικής λογοτεχνίας υπολογίστηκαν συνολικά στις 22. Πιο συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι 8 διδακτορικοί τίτλοι, που αντιστοιχούν στο 36,3%, μελετούν τους χαρακτήρες και τους ήρωες λογοτεχνικών έργων, 6 διδακτορικοί τίτλοι, δηλαδή το 27,3%, την εικονογράφηση, 4 διδακτορικοί τίτλοι, το 18,2%, τη διακειμενικότητα, 2 διδακτορικοί τίτλοι, το 9,1%, το Bildungsroman, και τέλος άλλοι 2, το 9,1%, τη μετάφραση (Γράφημα 3).

Γράφημα 3: Ραβδόγραμμα με τα ποσοστά των διδακτορικών ως προς τα θεωρητικά ζητήματα της παιδικής λογοτεχνίας που μελετούν

- **Αποτελέσματα ως προς τα επιπλέον θέματα που μελετούν οι διδακτορικές διατριβές**

Κατά την εξέταση των τίτλων των διδακτορικών διατριβών εντοπίστηκαν ποικίλα θέματα που δείχνουν ότι κέντρισαν το ενδιαφέρον των διδακτόρων και τους οδήγησαν στην διερεύνησή τους σε σχέση με την παιδική/ εφηβική λογοτεχνία. Κάποια από αυτά τα θέματα είναι η ετερότητα (7 δ.δ.), το γυναικείο φύλο (6 δ.δ.), το χιούμορ (6 δ.δ.), η τεχνολογία και το διαδίκτυο (5 δ.δ.), τα Α.μεΑ. (4 δ.δ.), ο εκπαιδευτικός (4 δ.δ.), η οικογένεια (3 δ.δ.), η δραματοποίηση (2 δ.δ.), το θέατρο (2 δ.δ.), ο κινηματογράφος (2 δ.δ.), η ταυτότητα (2 δ.δ.), οι φυσικές επιστήμες (2 δ.δ.), το φανταστικό (2 δ.δ.), οι τέχνες (1 δ.δ.), το διαζύγιο (1 δ.δ.), τα μαθηματικά (1 δ.δ.), το περιβάλλον (1 δ.δ.) και το φαγητό (1 δ.δ.).

- **Αποτελέσματα ως προς θέματα που αφορούν τη διδασκαλία της παιδικής λογοτεχνίας γενικότερα**

Περνώντας στις διδακτορικές διατριβές, οι οποίες εξετάζουν θέματα σχετικά με τη διδασκαλία της παιδικής λογοτεχνίας, εντοπίστηκαν συνολικά 19, εκ των οποίων 6 (το 31,6%) ασχολούνται με τη δημιουργική γραφή, 3 (το 15,8%) με τη φιλιαναγνωσία, 3 (το 15,8%) με τις αφηγηματικές τεχνικές, 3 (το 15,8%) με την ανάγνωση, 2 (το 10,5%) με την αφήγηση και 2 (το 10,5%) με τον γραμματισμό (Γράφημα 4).

Γράφημα 4: Ραβδόγραμμα με τα ποσοστά των διδακτορικών διατριβών ως προς τα θέματα που σχετίζονται τη διδασκαλία της παιδικής λογοτεχνίας

- **Αποτελέσματα ως προς τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία αναφέρονται οι διδακτορικές διατριβές**

Εξετάζοντας τους τίτλους των 42 διδακτορικών διατριβών που καταγράφηκαν να αναφέρονται σε κάποια συγκεκριμένη βαθμίδα εκπαίδευσης, παρατηρείται ότι 12 από αυτές (28,6%) αφορούν στο Νηπιαγωγείο και την Προσχολική εκπαίδευση/ ηλικία, 16 από αυτές (38%) στο Δημοτικό και την Πρωτοσχολική εκπαίδευση/ ηλικία, 9 (21,4%) στο γυμνάσιο και την Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 2 (4,8%) στην παιδική ηλικία και 3 (7,2%) στη σχολική ηλικία γενικότερα (Πίνακας 4).

Πίνακας 4: Ποσοστά διδακτορικών διατριβών ως προς τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία αναφέρονται

Βαθμίδα εκπαίδευσης	Αριθμός δ.δ.	Ποσοστά %
Νηπιαγωγείο/ Προσχολική εκπαίδευση- ηλικία	12	28,6%
Δημοτικό/ Πρωτοσχολική εκπαίδευση- ηλικία	16	38 %
Γυμνάσιο/ Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	9	21,4%
Παιδική ηλικία	2	4,8%
Σχολική ηλικία	3	7,2%
Σύνολο	42	100

Συμπεράσματα

Από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας διαπιστώνεται ότι, ενώ η άνθιση της παιδικής λογοτεχνίας ξεκίνησε τη δεκαετία του '70, κορυφώθηκε την τελευταία εικοσαετία του 20ου αιώνα (Αναγνωστόπουλος, 2012), σημειώνοντας έναν ικανοποιητικό αριθμό διδακτορικών διατριβών και συνέχισε την ανοδική της πορεία επιτυγχάνοντας σχεδόν τριπλάσιο αριθμό διδακτορικών διατριβών την δεκαετία του 2000 - 2009 και σχεδόν πενταπλάσιο την δεκαετία 2010-2019, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι άξιζε την θέση που κατέλαβε ως ξεχωριστό και αυτόνομο μάθημα στο πρόγραμμα σπουδών των Πανεπιστημιακών Παιδαγωγικών Τμημάτων της χώρας.

Ακόμη, από τα αποτελέσματα φαίνεται ότι οι γυναίκες, αλλά και Παιδαγωγικά Τμήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης ασχολήθηκαν περισσότερο όλα αυτά τα χρόνια με θέματα που άπτονται της παιδικής λογοτεχνίας έναντι των ανδρών και των Τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης αντίστοιχα. Τα αποτελέσματα είναι αναμενόμενα, αν αναλογιστεί κανείς τον αριθμό των εισακτέων ανδρών και γυναικών στα παιδαγωγικά τμήματα της χώρας κάθε έτος, αλλά και τη θέση που κατέχει η παιδική λογοτεχνία στα προγράμματα σπουδών των νηπιαγωγείων και των δημοτικών αντίστοιχα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις Κουράκη & Σαλαγιάννη (2016), στο νηπιαγωγείο η παιδική λογοτεχνία «κατέχει δεσπόζουσα θέση» καθώς «είναι ενταγμένη και συνδέεται άμεσα με το γνωστικό αντικείμενο της γλώσσας, της ανάπτυξης του προφορικού λόγου και της γραπτής έκφρασης», ενώ στο δημοτικό κάποιοι στόχοι που την αφορούν είναι τοποθετημένοι «στο πλαίσιο των γενικών στόχων και των θεμελιωδών εννοιών διαθεματικής προσέγγισης των Νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών».

Ως προς τη θεματολογία, με την οποία επιλέγουν περισσότερο οι διδάκτορες να ασχοληθούν, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι στην πλειονότητά τους προτιμούν είτε την εξέταση του συγγραφικού έργου κάποιου σπουδαίου συγγραφέα είτε την σε βάθος διερεύνηση κάποιου συγκεκριμένου λογοτεχνικού είδους, όπως το μυθιστόρημα, το παραμύθι, την πεζογραφία, την ποίηση, το μύθο κ.ά. Πιο συγκεκριμένα, τις δεκαετίες του 2000 και του 2010 παρατηρείται ότι υποστηρίχθηκε ο ίδιος αριθμός διδακτορικών διατριβών που αφορούν το έργο συγγραφέων, αριθμός σχεδόν τριπλάσιος από τον αντίστοιχο της δεκαετίας του '90. Μία παρόμοια κατάσταση παρατηρείται και στα λογοτεχνικά είδη. Μόνο που αυτή τη φορά, ενώ τη δεκαετία του 2000 φαίνεται ότι υποστηρίχθηκε ο τριπλάσιος αριθμός διδακτορικών διατριβών, τη δεκαετία του 2010 ο αριθμός αυτός, ενώ συνέχισε την ανοδική του πορεία, δεν κατάφερε να διατηρήσει τα ίδια ποσοστά, με αποτέλεσμα να σημειώσει σχεδόν τον τετραπλάσιο αριθμό διδακτορικών διατριβών, από τον αντίστοιχο της δεκαετίας του '90.

Επιπλέον θέματα με τα οποία επιλέγουν οι διδάκτορες να ασχοληθούν αφορούν κατά κύριο λόγο: α) θεωρητικά ζητήματα της παιδικής λογοτεχνίας, όπως τους χαρακτήρες διάφορων λογοτεχνικών έργων και την εικονογράφηση, β) γενικότερα θέματα, όπως η ετερότητα, το γυναικείο φύλο και πώς αυτό παρουσιάζεται στα λογοτεχνικά βιβλία, το χιούμορ και η τεχνολογία, και γ) θέματα που άπτονται της διδασκαλίας της παιδικής λογοτεχνίας, όπως η δημιουργική γραφή.

Κλείνοντας, παρόλο που τα Παιδαγωγικά Τμήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης ασχολήθηκαν περισσότερο με θέματα που αφορούν την παιδική λογοτεχνία, τελικά από τα αποτελέσματα φαίνεται ότι είναι περισσότερες εκείνες οι διδακτορικές διατριβές που

αφορούν την Δημοτική Εκπαίδευση.

Σε μελλοντική έρευνα θα μπορούσε εμπλουτιστεί το δείγμα και να συμπεριληφθούν σε αυτό και διδακτορικές διατριβές άλλων πανεπιστημίων τμημάτων της χώρας, που αφορούν την παιδική/εφηβική λογοτεχνία, όπως τα τμήματα φιλολογίας, μετάφρασης κ.ά.

Βιβλιογραφία

- Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (1987). *Θέματα παιδικής λογοτεχνίας- Α' ανιχνεύσεις*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (2008). *Τάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας*. Αθήνα: Οι εκδόσεις των φίλων.
- Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (2012). Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία (Ιστορικό διάγραμμα). Στο Τ. Η. Κωτόπουλος, & Δ. Σουλιώτη, (Επιμ.), *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας - ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ (21 και 22 Ιανουαρίου 2011)*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Ανακτήθηκε στις 31/08/2020 από: http://afroditi.uom.gr/uompress/themata_paidikis_logotexnias.pdf
- Δελώνης, Α. (1986). *Ελληνική παιδική λογοτεχνία 1835- 1985. Από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Ηράκλειτος Ε.Π.Ε.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Κριτική.
- Κατσίκη- Γκίβαλου, Α. (1995). *Το θαυμαστό ταξίδι. Μελέτες για την Παιδική Λογοτεχνία*. Αθήνα: Πατάκη.
- Κουράκη, Χ. & Σαλαγιάννη, Μ. (2016). Η λογοτεχνία στο πρόγραμμα σπουδών του Νηπιαγωγείου και του Δημοτικού. Στο Χ. Κουράκη, Ν. Κουρμούση, & Μ. Σαλαγιάννη, (Επιμ.), *Η Κοινωνική- Συναισθηματική μάθηση μέσα από την Παιδική Λογοτεχνία και το Πρόγραμμα «Βήματα για τη ζωή» [Πρακτικός οδηγός για εκπαιδευτικούς μαθητών πρώτης σχολικής ηλικίας (4-8)]*. Αθήνα: Ο.Μ.Ε.Ρ. Ανακτήθηκε 3/08/2020 από: http://www.omep.gr/images/pdf/KoinonikoSynaisthhmMathhsh_2016.pdf
- Οικονομίδης, Β. (2008). Το Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης κατά την πρώτη εικοσαετία της λειτουργίας του. Στο Σ. Μπουζάκης, (Επιμ.), *Ιστορία της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης- Πρακτικά του 4ου Επιστημονικού Συνεδρίου Ιστορίας της Εκπαίδευσης: Πάτρα 6-8 Οκτωβρίου 2006*. Αθήνα: Gutenberg. Ανακτήθηκε στις 31/08/2020 από: https://www.academia.edu/28684744/Το_Παιδαγωγικό_Τμήμα_Προσχολικής_Εκπαίδευσης_του_Πανεπιστημίου_Κρήτης_κατά_την_πρώτη_εικοσαετία_της_λειτουργίας_του